

In vogelvlucht

Luisterrijk land- leven van de Medici

Besneeuwde toppen?
Nee, marmergroeven!

Carrara

Paradijs voor
bergwandelaars

Alpi Apuane

Puccinifan
treft
comicfreak

Viareggio

Zomer-
strand vol
parasols

Hedendaagse kunst
op een landgoed

Pistoia/
Fattoria di Celle

Leonardo achterna
door olijfgaarden

Vinci

Natuurlijke historie in
het zwijgklooster

Calcinaia

Een veld vol witte
wonderen

Pisa

Haven voor
tankers en
toeristen

Livorno

Rotsen, Caribische
sfeer, naaktstranden,
deze kust biedt alles!

Costa degli Etruschi

Bocelli
in je hoofd ...

Lajatico

Vul je maag
met Slow Food

Volterra

Trotse torens,
oude muren

San Gimignano

Siena

Een juweel
van een
kasteel!

Picknick in de
lustweide van de
hertog

Pratolino

Poggio a Caiano

Florence

Michelangelo
& CO

Pittoreske rotsen

Castelfranco di Sopra

Chiantistreek

Wilde zwijnen, stekel-
varkens, rode wijn

Arezzo

Handelsstad,
geleerdenstad,
provinciestad

Palio!

Toscane — tussen de Middellandse Zee en de Apennijnenboog! We vliegen er even overheen, over kusten, wijnhellingen, het Arnodol en kunststeden.

De homo industrialis
wordt blij van hete lucht

Larderello

San Galignano

Een kerk zonder dak, perfect
voor zomerse concerten

Zonnebaden tussen
oude Etruskengraven

Parco Archeologico
di Baratti e Populonia

Scaraffino

Cala Violina

Elba

Fietsen,
wandelen,
ontdekken

Duiken

Giglio

Crete
Graan en weidsheid

Renaissancecultuur ontmoet
Pienza marktörp, met dank aan een paus

Montalcino

San Quirico d'Orcia

's Werelds beroemdste
cipressen

Monte Amiata

Beuken zul
je hier niet
vinden

Op bezoek bij valken
en wilde katten

Parco Naturale
della Maremma

Pitigliano

De stad die
ontspruit
aan de
rotsen

Capalbio

Bontgekleurde tarotreuzen
in het struikgewas

Van hot naar her

Bevindingen — als toonbeeld van levenskunst is Toscane verrassend veelzijdig. Oud en modern, mens, kunst en natuur lopen er in elkaar over, nu eens harmonieus, dan weer in schril contrast.

Dolce vita aan het strand

Meer dan 397 km kustlijn aan de Middellandse Zee en een heuse eilandengroep – de oude badplaatsen en natuurlijke baaien van Toscane staan garant voor Italiaans zomerplezier. Liggen op het strand, nippen van een cocktail in een bar op de promenade, lekker plonzen in het water, staren naar de zee en 's avonds naar de sterrenhemel: van de mondaine badplaatsen rond Viareggio tot de eenvoudigere stranden van de Maremma, op Giglio of op Elba bestaan hiervoor tal van mogelijkheden.

Zomeravonden voor altijd

Een *aperitivo* op een oud plein, zonsondergang achter de heuvels. Dan een uitgebreid diner met een goede chianti en volop tijd voor een gesprek. Later een ijsje en een wandeling door nog steeds bruisende steegjes. Avonden als deze doen je al verlangen naar de volgende en de daaropvolgende Toscaanse zomer.

Ambachten zijn levend

Keramik in de Arnovallei, leer en juwelen in Florence, albast in Volterra, kristalglas in Colle di Val d'Elsa ... Ambachtelijk handwerk is een van de pijlers van de Toscaanse economie.

Slechts zelden dienen ze als windschermen. Meestal zijn het oriëntatiepunten, en altijd zijn de cipressen van Toscane ook decoratieve elementen. In het heuvelachtige landschap dat tweederde van Toscane beslaat, vallen ze altijd op, hetzij vrijstaand, hetzij in rijen als gebogen lanen. Ten zuiden van de Arno en in de provincie Siena zijn ze op hun mooist te bewonderen, zowel vanuit de auto als op de fiets of te voet.

Gouden Eeuw

De rijke en avontuurlijke middeleeuwen, gevolgd door de pracht van de renaissance. Kunstenaars, architecten en wetenschappers hebben Toscane voor altijd een plaats in de wereldgeschiedenis bezorgd. De musea liggen vol schatten en de oude steden zijn nog grotendeels intact. In Florence kun je alles geconcentreerd beleven op slechts een paar vierkante kilometer: werken van Michelangelo en Botticelli, tuinen en paleizen van de Medici. Zelfs in de kleinste stadjes kom je sporen tegen van grote kunstenaars en denkers – en van hun waardering door de plaatselijke bevolking.

Fiasco

Dit is de naam van de dikbuikige, met raffia bedekte fles waarin de chianti naar de steden werd vervoerd. De naam wordt tegenwoordig nauwelijks meer gebruikt, maar is blijven voortbestaan in de *fiaschetta*, de authentiekste soort wijnbar in Toscane.

Agriturismo: 'vakantie op de boerderij' is de toverformule voor een vakantie op het platteland.

Kosmopolitische patriotten

Florence, Siena, Pisa: niet ver van elkaar op de kaart, maar voor de inwoners totaal verschillende werelden. De mensen zijn meer Sienees of Pisaans dan Toscaans en elke plaats is trots op zijn eigen kenmerken. Dit heeft een lange geschiedenis: Toscane was in de middeleeuwen vol met elkaar beconcurrerende stadstaten. Dat is vandaag de dag nog steeds voelbaar in een diversiteit die tot uiting komt in tradities, architectuur en landschap – van het waardige Lucca tot het trotse Siena, van de oude universiteitsstad Pisa tot het statige Florence, de pelgrimsstad Pistoia (foto) of de handels- en geleerdenstad Arezzo. Deze stedelijke cultuur overheerst in de noordelijke helft van de regio, terwijl het zuiden zeer landelijk blijft.

Lucca en het noordwesten

Zee en bergen, villa's en tuinen — de diversiteit van de Toscaanse landschappen begint al direct aan de grens met Ligurië.

blz. 17

Lucca ★

Misschien wel de meest leefbare stad van Toscane: oud en netjes, leuke winkels in een historische omgeving, kunstwerken en concerten, plus een uitstekende fietscultuur.

blz. 26

Lucca's villagordel

De Villa Reale di Marlia, de Villa Torrigiani, Collodi met de Villa Garzoni: grote en kleine geschiedenissen kronkelen rond deze statige landhuizen. Koopmansfamilies investeerden hier ooit in grond.

De sprookjesfiguur Pinokkio is afkomstig uit het plaatsje Collodi.

Erin duiken

blz. 24

Lago di Massaciucoli

Voormalige lagune, nu natuurreservaat: het meer tussen de zee en de bergen is per fiets bereikbaar vanuit Lucca.

blz. 29

Viareggio

Zonnen op het strand, flaneren en shoppen, dat kun je allemaal in Toscanes beroemdste badplaats.

blz. 32

Sant'Anna di Stazzema

Voorgoed verbonden met een bloedbad tijdens de Tweede Wereldoorlog.

blz. 33

Alpi Apuane ★

Omdat ze uit marmer bestaan, zijn de toppen zelfs in de zomer glanzend wit. Ook grotten, kloven en stuwmeren maken de Alpi Apuane de moeite waard.

blz. 40

In het rijk van het witte goud

Ervaar de dramatische landschappen en ongewone werkplaatsen van dichtbij tijdens een auto- en jeptocht door de marmerbergen bij Carrara – in de grote marmergroeven bij Colonnata en in Fantiscritti.

blz. 36

Paniagroep

Bergwandelaars in hun element: tussen marmergroeven, eikenbossen en karstpieken naar steile hoogten en eenzame alpenweiden – van Pruno tot de Pania della Croce.

Laadkranen voor marmer, werven, jachthavens en stranden bepalen het beeld aan de noordelijke Toscaanse kust. Een levendig naast elkaar bestaan van industrie en vrijetijdscultuur.

blz. 43

Ontwaakt uit de Doornroosjesslaap

Het lijkt misschien bizar als John Cage weerklinkt tussen olijfbomterrassen. De danseres Cecilia Bertoni creëert zulke ontmoetingen. Ze heeft de Tenuta Dello Scompiglio omgevormd tot een centrum voor hedendaagse cultuur.

De burgerman die *La Bohème* schreef: Puccini uit Lucca.

beleven

Potpourri naar ieders smaak

E

Een populair voorgerecht aan de Italiaanse kusten heet *antipasto mare e monti* – met ingrediënten ‘van de zee en de bergen’. In het noordwesten van Toscane ervaar je het landschappelijke equivalent ervan. Van de mondaine stranden van Marina di Pietrasanta en Viareggio is het maar een paar kilometer tot aan de ruige bergen van de Apuaanse Alpen met toppen van bijna 2000 m.

Natuur in overvloed?

De bergen worden lager naar het zuiden toe. Ze liggen bezaaid met bergdorpjes en met oudere en nieuwere villa's. Hier ontvouwt zich de rijkdom van de provincie Lucca, die ook voelbaar is in prachtige tuinlandschappen en in de provinciehoofdstad zelf: de oude stenen palazzi en de straten en pleinen zijn zeer goed onderhouden. Lucca is verwend door de natuur: het ligt in een vroeger moerassige – nu vruchtbare – vlakte waar de rivier de Serchio doorheen kronkelt, omgeven door beboste hoogten. Maar de natuur werd en wordt ook zichtbaar geëxploiteerd. De Apuaanse Alpen zien er op veel plaatsen aangevreten uit omdat in de plaatselijke marmergroeven – vooral in de provincie

TER ORIËNTATIE

Ligging: het beschreven gebied omvat de twee noordwestelijkste provincies van Toscane met de steden Carrara, Massa en Lucca.

Internet: www.aptmassacarrara.it, www.turismo.lucca.it.

Vervoer: spoorlijn Florence-Viareggio via Lucca en Livorno-Carrara-Avenza langs de kust. Bussen van Autolinee Toscane, www.at-bus.it.

Massa-Carrara – marmer wordt gewonnen van een kwaliteit die wereldwijd zeldzaam is: de steen glanst aderloos wit.

Gedachten bij het wandelen

Conflicten met landschapsbescherming zijn onvermijdelijk. Duurzaam toerisme wordt zelfs gezien als een economische concurrent voor de marmerindustrie. Is het sabotage als er weer een wandelbord wordt vernield? Toch zijn het juist de wandeltoeristen die het gebied goed doen. Door zijn perifere ligging is massatoerisme de regio grotendeels bespaard gebleven. Het zou mooi zijn als dat zo bleef. En het strandtoerisme aan de kust kan wel een alternatieve aanvulling gebruiken.

Lucca

De Lucchese koopmansgeest

Toscaanse moppen zijn altijd raak, zoals bijvoorbeeld deze: ‘Wat was het eerste wat Columbus zag toen hij voet aan wal zette in de Nieuwe Wereld? Een man uit Lucca die hem heiligenbeeldjes wilde verkopen.’ Zo wordt de spot gedreven met de handelsgeest van deze stad. De *Lucchesi* zijn er echter rijk door geworden; ze lijken een neus te hebben voor wat klanten willen. Als je rondsnuuffelt in de winkels in het centrum, valt er veel te genieten. Lucca's trotse koopmansgeest kwam al vroeg tot ontwikkeling doordat de stadsrepubliek aan de belangrijke middeleeuwse pelgrims- en handelsroute Via Francigena lag.

Geen kanonnen maar wandelaars

Om de handel voor eens en voor altijd te beschermen tegen de hebzuchtige Florentijnen bouwden de inwoners van Lucca vanaf 1544 de ultieme stadsmuur, de **Mura di Lucca** ❶. Je komt er letterlijk niet doorheen, want hij is over de hele lengte (4,2 km) perfect bewaard gebleven. Om precies te zijn gaat het om een 10 m hoge en nog bredere, met bakstenen beklede aarden wal met elf uitspringende bastions. Tegenwoordig wordt de muuring optimaal gebruikt en onderhouden als stedelijke recreatievoorziening voor de 90.000 inwoners van Lucca, die ervan houden onder de schaduwrijke platanen te fietsen, te joggen of te flaneren. Bankjes en gazons nodigen uit om te rusten, bistrot's om te stoppen voor een hapje.

Toen de stadsmuur werd gebouwd, was hij bedoeld voor het opstellen van kanonnen en voor soldatenonderkomens en wapenmagazijnen. Maar toen hij na ongeveer honderd jaar voltooid was, waren de Medicihertogen uit Florence niet langer geïnteresseerd in het veroveren van Lucca. De muur bleef echter intact, en de

stad bleef onafhankelijk tot het midden van de 19e eeuw, hoewel de inwoners van Lucca zichzelf gedurende de laatste decennia niet meer mochten besturen. Op het Congres van Wenen in 1815 werd namelijk een nieuw hertogdom Lucca gecreëerd voor een tak van de Bourbons. Het was uitgerekend de buitenlandse vorstin Maria Louisa van Bourbon die opdracht gaf tot de verbouwing van de stadsmuur: er werden bomen geplant en trappen en voetpaden aangelegd, terwijl kazematten werden omgebouwd tot cafés.

Plein voor veel zintuigen

Gelukkig gebruikt de gemeente de omringing ook om het verkeer in het historische centrum aan banden te leggen. Dit creëert een serene sfeer en laat de fraaie oude gebouwen volledig tot hun recht komen. Welke stadspoort je ook binnengaat, vroeg of laat kom je uit op de **Piazza San Michele in Foro**. Deze centrale ontmoetingsplaats bestond tweeduizend jaar geleden al, want hier lag toen het Romeinse forum. Tussen de banken en cafeterrassen vinden hier vaak seizoensmarkten en braderieën plaats.

Gedomineerd wordt het plein door de kerk **San Michele in Foro** ❷ (12e eeuw). De **façade** torent boven het bouwwerk uit en behoort tot de mooiste architectuur die Lucca te bieden heeft. De

FIETSEN!

Lucca is een echte fietsstad: vlak, autoluw, met een goed wegennet en veel fietsverhuurders (blz. 23). De tarieven liggen rond € 4 per uur, en het huren is meestal zo gepiept. Voeten op de pedalen dus en op weg door de straatjes, een rondje over de stadsmuur of de stad helemaal uit en dan over de dijk langs de Serchio!

De Medici

Inspiratie voor de wereld — eeuwenlang drukte de clan van de Medici een stempel op Europa. Een geschiedenis vol wrede vetes en schitterende kunst, waarin de grondslagen werden gelegd voor het moderne bankwezen en voor de maffia.

In 1478 ontsnapte hij ternauwernood aan de dood, verstopt achter een kerkdeur, terwijl zijn broer met een dolk werd doodgestoken: Lorenzo de' Medici, toen nog een jongeman, later een van de belangrijkste heersers van zijn tijd. In een paar decennia hadden de Medici zich opgewerkt van provinciale lakenhandelaren tot steenrijke bankiers. Op het moment van de aanslag waren ze al zo machtig dat een concurrerende clan probeerde hun opkomst met een moordcomplot te stoppen. Dat mislukte. Lorenzo's broer werd op wrede wijze gewroken. En Lorenzo zelf ging als 'de Prachtlievende' de geschiedenisboeken in, als heerser en mecenas in een tijdperk dat Europa voor altijd heeft veranderd. Met hem bereikte de gouden eeuw van de Florentijnse renaissance haar hoogtepunt.

Hoe het allemaal begon

Begonnen was de opkomst van de familiëdynastie met Giovanni di Bicci de' Medici (1360-1429). Hij was de eerste bankier van de clan en met name als geldschietter van de kerk enorm succesvol. Zijn Banco dei Medici schiep belangrijke grondslagen voor het moderne bankwezen. Tegelijkertijd vormde hij de basis voor de

rijkdom en de eeuwenlange hegemonie van de familie. Meer dan driehonderd jaar wisten de Medici, met korte onderbrekingen, aan de macht te blijven: eerst als machthebbers op de achtergrond, later als groothertogen van Toscane. Ze leverden drie pausen, twee koninginnen van Frankrijk en domineerden voor enige tijd de Europese financiële wereld. Tegenwoordig associëren we hun naam evenzeer met gewetenloos machtsstreven, intriges en wreedheid als met een unieke bloei van kunsten en wetenschappen. Rafaëls lieflijke vrouwenfiguren, Michelangelo's artistieke kracht, Leonardo's greep naar de sterren: dat alles is nauwelijks denkbaar zonder het mecenaat van de Medici en het liberale klimaat in het Florence van die tijd.

Consolidatie van de macht

Cosimo de' Medici, de zoon van Giovanni di Bicci, werd in 1429 het hoofd van de familie. Hij weefde het hechte sociale web waarop de duurzame macht van de Medici berustte. Het was een systeem van beïnvloeding en controle, dat als een voorloper kan worden beschouwd van maffiose structuren, het zogeheten patronagesysteem. De *patron*, de heer, be-

zorgde daarbij diverse protegees ambten, goede connecties en soms ook geld. De familie kon zo, net als de maffiabazen van vandaag, politiek relatief onzichtbaar blijven, hun beschermelingen voor zich laten optreden – en toch de touwtjes in handen houden.

Kunst, geld en macht

Het tijdperk van Lorenzo il Magnifico begon in 1469, nadat zijn vader Piero, de zoon van Cosimo, jong was gestorven. De twintigjarige was onmetelijk rijk, opgeleid als een prins, een fijnzinnige humanist en dichter. Hij maakte van zijn geboortestad definitief een wereldhoofdstad van kunsten en wetenschappen. Florence werd de metropool van de renaissance. Reeds Giovanni di Bicci, de stamvader van de clan, had de schilder Masaccio en de beeldhouwer en bouwmeester Filippo Brunelleschi ondersteund. Cosimo was een vriend en de mecenas van de beeldhouwer Donatello en de schilder Filippo Lippi. Lorenzo leidde het familiëmecenaat naar een hoogtepunt, in een klimaat van grote intellectuele vrijheid. Hij ondersteunde Michelangelo, discussieerde met kunstenaars en geleerden als de humanist en dichter Angelo Poliziano, de schilder Sandro Botticelli, de filosoof en arts Marsilio Ficino en de *uomo universale* Leonardo da Vinci. Net als zijn voorgangers was ook Lorenzo de' Medici een succesvol verzamelaar. Tegenwoordig vormen de aanwinsten van de Medici de kern van het Uffizi, het beroemde kunstmuseum van Florence.

Nooit vergat Lorenzo bij dit alles de politieke berekening. Bij alle tentoongespreide culturele pracht en demonstratief getoonde burgerzin regeerde hij Florence duurzaam en effectief. Economisch was hij echter minder succesvol. Kort na zijn dood in 1492 moest de Medicibank zijn activiteiten voorgoed staken. Even later werd de familie zelfs tijdelijk uit Florence

In het Palazzo Pitti in Florence hangt dit posthuum gemaakte portret van Lorenzo il Magnifico, een werk van Girolamo Macchietti.

verbannen. Zo kwam er na minder dan honderd jaar een einde aan de financiële dynastie van de Medici.

Hun tijdperk als groothertogen van Toscane was echter nog niet eens begonnen. Vanaf 1530 regeerden de Medici als hertogen in Florence, en in 1569 werden zij door de paus tot groothertogen van Toscane benoemd.

Einde met een knaller

Pas in de 18e eeuw begon het definitieve verval. De laatste Medici-groothertog, Gian Gastone, stierf in 1737, geestelijk gestoord. Toch eindigde de geschiedenis van de heersersfamilie nog met een grote culturele daad. Anna Maria Luisa, de laatste telg uit de tak van de groothertogen, liet de gehele kunstcollectie van de familie na aan haar geboortestad Florence. Haar verzamelde schatten zijn vandaag de pronkstukken van de Florentijnse musea. ■